
NAGEDACHTENIS.

IN mijn jeugd heb ik enige mensen heel lief gehad. Bovenal een oude vrouw en een oude man.

Ze waren geen familie van mij. Ze kenden elkaar niet. Ze hebben me beiden in mijn jeugd zoveel geluk gegeven, dat ik hen altijd ben blijven liefhebben.

De felle smart om hun heengaan is verstild. Steeds stralend staan hun figuren in het verleden. Aan hun nagedachtenis ervaar ik wat het is: voort te leven bij het nageslacht. Het wordt zo gauw, en vanzelf ook wel lichtvaardig gezegd aan een graf: „De overledene zal bij ons blijven voortleven.”

Ik weet, ik ervaar, wat dat zeggen wil. Deze overledenen leven voor mij voort. Vaak vlucht ik met mijn gedachten, bekommerd om het heden, tot hen. Dan ben ik hun zo dankbaar. Want wat hebben ze me een geluk gegeven. De vrouw, als ze me toeven liet in haar vreedzame woning; als ze me troostte in mijn vele verdrietelijkheden, want wiens jeugd was ooit, wat de dichters ervan juichen?

Van het stille, intieme geluk van liefde en vrede, dat de vrouw me gaf, wil ik niet verder vertellen. De figuur van den ouden man zal U meer belang inboezemen.

De oude man had heel veel over me te zeggen. Ik moest bij hem leren en voor hem werken. Lange jaren leidde en behoedde hij mijn jeugd. Als ik aan mijn jonge jaren terugdenk, staat hij daar en hij is er altijd op uit me een groot plezier te doen, me een buitenkans te bezorgen, me blij en gelukkig te maken.

Hij schijnt altijd gedacht te hebben: „Ga maar! Ga maar! Werken doe je toch wel en je zult nog hard genoeg moeten werken. Vier even je jeugd! Een mooie wandeling met een hartsvriendin? Je bent maar eens jong. Een mooi boek en een hoek in mijn tuin onder de bloeiende rozelaar? Je weet, wat je eigenlijk moest doen en in welke atmosfeer ik je eigenlijk je middag moest laten doorbrengen. Hier is 't boek en daar is de tuin — de rozelaar vind je zelf wel.”

Dat heerlijke vertrouwen, dat uit de schenking van al deze buitenkansjes sprak! Hij was een veel te goed opvoeder, dat hij een plichtverzaakster zou hebben gekweekt. — Maar hij kende de macht en de kracht van de Blijdschap en het Geluk in de opvoeding.

Later werd alles wel heel zwaar en gewichtig tussen hem en mij. Uren lang zat ik op zijn studeerkamer, kreeg zijn lessen, die in de stad als juwelen golden.

Maar de Buitenkans bleef altijd mogelijk. 't Zij die bestond in thee met koekjes, 't zij in een grijpen naar mijn boek, moeilijk om niet door te komen! Klap! dicht! „Ziezo, voor vandaag genoeg. Het is mooi weer, morgen sta je er weer frisser voor.”

En ik dan weg. Dadelijk 't bos en de duinen in. O! uren van weelde!

Zijn onbegrensd vertrouwen, dat me jubelend gelukkig en trots maakte.

Ik moest een examen doen, niet voor de poes. Het zou de kroon op zijn werk aan mij zijn. Hij was in 't buitenland, een dagreis ver. Een hele dag moest zijn brief naar me toe reizen. En toen ik na examen geslaagd thuiskwam, lag daar zijn brief met gelukwensen, vier-en-twintig uur van te voren gepost.

Vaak herdenk ik hem dankbaar. „Nooit zal ik hem vergeten” — wat een nietszeggende uitdrukking voor dit sterke, blijde gevoel. Zijn kinderen weten, hoe in mij altijd zijn beeld blijft leven. Hoe hij zelf altijd voor me blijft leven. Daarom zonden ze mij een bundel van de brieven uit zijn jeugd, die ergens ontdekt waren, tussen oude papieren.

Vol eerbied begon ik de lezing. Toen werd mijn ontroering heel groot. Want deze brieven, daterend van zijn zestienste jaar af, verhaalden van een jeugd zó zwaar, als thans niet meer doorleden wordt. Zestien tot negentien. Juist de jaren, die hij voor mij van goud heeft gemaakt; waarin hij altijd klaar stond met een buitenkans, een blijdschap — altijd scheen te denken: „Neem maar! Ga maar! Geniet maar! Je bent maar eens jong.”

O, die brieven! Gezegd de ouders, die zulke brieven van hun zoon kregen. Waarin hij zijn hele hart uitstort:

„Gij zijt toch de enige in de hele wereld, waaraan ik zo iets schrijven kan.”

Vol zorgen over zijn ouders, achtergelaten in Brussel, terwijl hij, op zestienjarige leeftijd, als ondermeester naar een Engelse kostschool trok. Brieven, soms met een kreet van heimwee.

„Ik moet opslag vragen, want ik moet thuis gaan toekomende jaar, het is zo nodig als zuiver logt voor me.”

En o, die geldzorgen! Zijn broek aan een spijker scheuren, een glas breken, 't brengt hem soms in geldelijke verlegenheid. Vaak heeft hij geen geld om zijn brieven naar huis te frankeren. Dan gaan ze maar ongefrankeerd weg. Toch is hij heel spaarzaam: om de zoveel brieven zet hij een kleine boekhouding op en laat zien, dat hij wel te kort moest komen — kost, inwoning en twaalf gulden in de maand zweven hem voor als *rijkdom*.

Hij heeft heel wat minder bij een arbeid, van 's morgens zes uur tot 's avonds tien uur. Doch zijn vrolijk hart brengt hem over veel heen.

„Ik heb nu tijd, maar geen geld, en toch kan ik lachen en praten en spelen en eten.”

„Wat zal dit kindeke worden?”

Deze brieven hebben vooruit gezegd, wat dit kind worden zou. Dit kind van zestien, negentien jaren was in waarheid de vader van den man.

Ragfijne trekjes komen in de brieven voor.

De familie is uit Zeeland in Brussel gaan wonen, toen

mijn leermeester nog klein was. Met zestien jaren schreef en sprak hij Vlaams. Later kwam hij weer voor goed naar Holland terug, waar hij zijn schitterende carrière als onderwijzer en leraar begon. De eerste brief is geschreven onmiddellijk na zijn aankomst op de Engelse kostschool en vloeit over van liefde voor zijn ouders, van zorg voor zijn moeder.

„Ik hoop, dat moeder niet meer schreit. Ze heeft het ook gezegd. Het is voor mijn geluk, en ik ben hier gelijk als thuis, of bijna. Ik heb maar ééns onderweg geschreid, dat was, toen ik in de vapore van Londen naar Plymouth zat. Daar was een jongen van elf of twaalf jaar in de koets, die lag op zijn moeders schoot te slapen — dan heb ik aan mijn moeder gedacht en aan het geluk van dit kind — maar het zal er misschien ook eens dóór moeten, zo goed als ik.”

Is het volgende niet aandoenlijk: Als hij haast heeft, schrijft hij liever in 't Frans. Zo zijn er een paar brieven aan zijn vader, door tijdsgebrek in 't Frans geschreven. Het blijkt, dat zijn moeder geen Frans kent, tenminste niet genoeg om een brief te lezen. Nu mag zijn vader niet aan zijn vrouw laten merken, dat hij een brief van hun zoon heeft, want dan zou moeder 't zo naar vinden, dat ze geen Frans kent. Doch de zoon moet haar toch groeten. Daarom moet Vader haar driemaal kussen en erbij denken: „Deze kussen zijn van onzen jongen.” Maar hij mag niets zeggen.”

Nog iets, dat een jongenshart blootlegt van zuiver goud. Zijn vader schijnt er enige aanmerking op gemaakt te hebben, dat hij in zijn brieven aan huis brieven aan een vriend *gesloten* insluit. De zoon schrijft dan: „Ik weet niet, wat U zo wantrouwend maakt. Gij weet wel, dat vrienden onder elkaar altoos iets hebben, wat papa en mama niet hoeven te weten, hoe zondeloos het ook wezen mag. Maar *totdat ge me weer verlof geeft*, mijn brieven aan Troch te sluiten, doe ik ze in vertrouwen op U, open in mijn brief aan U en zal Troch verzoeken, de zijne aan mij *open* in Uw brieven te doen.”

Hoe werkte dit kind. Aan zijn leerlingen onderwijst hij Duits en Frans, algebra, meetkunde, rekenkunde. Zijn kennis is ook handelswaar, ruilmiddel. Want van zijn Directeur krijgt hij Griekse en Latijnse les, in ruil voor Duitse lessen aan den Engelsman. De wiskundeleraar zal den jongen ondermeester verder brengen in zijn wetenschap, in ruil voor Franse lessen. „Ik geef Franse les aan alle meesters hier!” schrijft hij trots. De muziekmeester geeft er pianolessen voor terug. Zo zijn de zestien werkuren van de dag gevuld. Ook in de vacaties werkt hij hard en stuurt zijn vader zijn eigen gemaakt rooster. Want hij kan nergens heen, allerm minst naar huis, waar hij zo naar verlangt — hij heeft geen geld. „Ik hoop, dat moeder niet meer schreit? Ik zie haar toch zo gaarne.” Dat moet hij wéér eens zeggen, als hij heeft uitgelegd hoe hij zijn vakantie doorbrengt in de grote inrichting, met nog drie andere meesters „en de domestieken”. Stipt en uitvoerig houdt hij zijn vader op de hoogte van zijn tijdverdeling en zijn vorderingen.

„Wij moeten hier Zondags tweemaal naar de kerk gaan en dan blijven wij daar twee uren. Iedere morgen om acht uur in de week gaan we ook naar de kerk. Ik heb al tweemaal bij den vicaris (geestelijke) gegeten, het was er heel plesant. Ik zal een kerkboek moeten kopen.” Dat benauwt hem, want waar haalt hij het geld vandaan?

Dan opeens, heeft hij toch ook eens een buitenkans.

„Daar heb ik van den Eersten meester eenen schonen, vergulden Kerkboek gekregen!”

Na een half jaar bericht hij trots: „Engels spreek ik zo goed als Hollands. Dat is: *bijna goed*. Dacht ge, dat ik dat Hollandse taalboek nodig had, om hier Hollandse les te geven? Ze willen hier geen Hollands leren — neen, ik wil zelf braaf mijn best gaan doen op 't Hollands.”

„Nu kan ik mijn gebed al opzeggen: in 't Latijn, in 't Hollands, in 't Duits, 't Engels, het Frans. Ik maak goede vorderingen in latijn, algebra en muziek. Ik speel al heel mooie stukjes en kerkgezangen.”

In het tweede jaar van zijn verblijf in Engeland (het is dan 1857) ziet hij een kans dagen om naar huis te komen. Het hoofd van de school heeft hem gezegd, dat, als zijn klas dat jaar „goed gaat”, hij hem met de grote vacantie geven zal, wat er nog aan reisgeld ontbreekt, om met vacantie naar huis te gaan. „En dat is alles dat ik nodig heb, als gij wel weet. Mijn klas gaat beter dan verleden jaar, maar ik heb toch drie luie jongens.”

De brieven melden nog net de steeds stijgende hoop op het weerzien — op zijn zomerreis, naar vader en moeder, die weer in Zeeland wonen.

„Nog vier weken, nog vier weken en dan zullen we, als 't God behaagt, zo gelukkig zijn als we twee jaar lang niet geweest zijn. Soms, als ik in bed lig zonder te slapen, kan ik beiden Uw gezichten zien, alsof gij mij voor ogen zoudt staan.”

Dit was zijn jeugd — hard. En mij deed hij op rozen gaan. Na deze brieven bewonder ik hem nog meer. Nog stralender staat hij daar in den Tuin van mijn Blijde Herinneringen — nog meer dank ik hem, en telkens opnieuw.

NANNIE VAN WEHL.